

Підгородецька І. Ю.

Державний біотехнологічний університет

Тихоненко О. В.

Державний біотехнологічний університет

ГЕНДЕРНИЙ ЧИННИК У ФОРМУВАННІ ТОПОНІМІЇ ХАРКОВА НА ТЛІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Статтю присвячено впливу гендерного чинника на становлення онімного простору міста Харкова. Світові тенденції перерозподілу соціальних ролей зумовлюють актуальність дослідження проблем гендера. Відтворення української ідентичності і розв'язання гендерних питань – необхідні умови вступу України до Європейського Союзу. Мета цієї розвідки – визначити роль гендерного чинника у становленні топонімичного простору Харкова. Проаналізовано годоніми Харкова в історичному, культурологічному, лінгвістичному аспектах з урахуванням гендерного компонента. Виявлено факти кількісної переваги маскулінних назв в усі періоди існування міста: від повної відсутності фемінних назв у міському символічному просторі на початку існування міста до значного переважаючого назв-присвяг на честь чоловіків до сьогодні. Гендерноупереджені передумови називання об'єктів вуличної мережі пояснюємо нерівним розподілом соціальних ролей чоловіка та жінки протягом століть. Меморіальний ландшафт незалежної України зберігає риси дисбалансу, що зумовлено недоліками містобудівного законодавства, а також гендерними стереотипами традиційної (патріархальної) культури, які зумовлюють недостатнє визнання ролі жінок у суспільно-політичному і культурному житті. У подальших трансформаціях міського топонімікону має бути повною мірою представлено внесок жінок у регіональну, всеукраїнську, європейську і світову духовну та матеріальну спадщину. Наголошуємо на тому, що в усіх відантропонімних меморіальних назвах варто дотримуватися європейського принципу номінації (представляти повне ім'я і прізвище особи). Вивчення гендерних питань топонімії допомагає глибше зрозуміти культуру міста, відстежити процеси, що відбулися в різних сферах соціального життя через символічне їх відтворення в годонімах.

Ключові слова: гендерний чинник, топонімія, євроінтеграція, європейський вектор, годонім, фемінний, маскулінний.

Постановка проблеми. У ХХІ ст. досягнення гендерної рівності у всіх сферах життя стало одним із пріоритетних завдань політики багатьох держав та міжнародних організацій [22]. Тому гендерні проблеми в річищі європейської політики не втрачають своєї гостроти й актуальності, а, навпаки, набувають нових форм і вимагають сучасних підходів до їх вирішення.

Як відомо, активний феміністський рух у країнах Заходу зароджується на межі ХІХ–ХХ ст. Його продуктом стає фемінний стереотип, що передбачає реалізацію в жіночій поведінці принципів активності й самостійності, утвердження рівності жіночої і чоловічої статі. Сьогодні жінка може реалізувати себе не тільки в споконвічно властивій їй природній функції, а і в усвідомленні своєї автентичності, повному розкритті особистісного потенціалу, пошуку альтернативних форм соціально-політичної та культурної ідентичності. У цьому пошуку важливою постає адекватна візу-

альна репрезентація жіночої сутності в сучасній урбанізованій культурі [9, с. 111], адже саме жінки відіграють вирішальну роль у процесі наступності поколінь і збереженні соціальної пам'яті.

Українське суспільство обрало європейський вектор розвитку і в умовах російської агресії відстоює свій євроінтеграційний вибір зі зброєю в руках, щоб бути рівноправним членом ЄС – спільноти розвинених націй. Культурний терен Європи – це простір інтенсивного обміну досвідом і позитивними наративами, у який Україна має ввійти підготовленою – з відтвореною українською ідентичністю й розв'язанням низки гендерних питань, що перебувають у фокусі таких наук, як соціологія, філософія, культурологія, економіка, політологія, право, психологія, лінгвістика.

У загальному річищі антропоцентричних досліджень гендерний підхід у лінгвістиці виявляється в описі мовних підсистем, пов'язаних із маскулінністю та фемінністю – двома склад-

никами людського буття. Вивчення гендерних питань топонімії допомагає глибше зрозуміти культуру міста, відстежити процеси, що відбулися в різних сферах соціального життя через символічне їх представлення у міських назвах. І в цьому аспекті цікавим об'єктом для дослідження є урбаноніми, зокрема годоніми (назви лінійних міських об'єктів).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняному науковому дискурсі гендерні проблеми символічного простору міста розглядають філософи, культурологи, історики, мовознавці. Учені здійснюють філософський аналіз топології міста з урахуванням специфіки виявлення гендерної суб'єктності, пропонують нове розв'язання проблеми ідентифікації міських просторів через експлікацію гендерних особливостей повсякденної присутності мешканців на урбанізований простір [15]; філософськи осмислюють місто як специфічний, складний та неоднозначний феномен культури [8], студіюють гендерний аспект української урбанонімії (Н. Івчик, Ю. Сабадишина, М. Гоманюк, А. Маркелюк, І. Ковальчук). Дослідники звертають увагу на значну перевагу чоловічих постатей у меморіальному ландшафті українських міст [5; 7; 12].

Маскулінні риси світового топонімічного простору вказують на панівну роль чоловіка в суспільному житті впродовж багатьох століть. Саме тоді жінці залишали місце в замкненому фіксованому просторі – навколо домашнього вогнища. Символічний статус жінки було обмежено, як і соціальний, що абсолютно логічно, оскільки у просторовій практиці ці два аспекти неподільні [23, с. 247–248]. Володіючи монополією на легітимне символічне насилля, влада поділяє соціальний світ і затверджує своє становище в ньому [20].

Зарубіжні вчені вважають, що зв'язок між увічненням пам'яті в найменуванні вулиці й громадянською ідентичністю є безхитрисним відображенням розподілу влади, зокрема, між представниками чоловічої та жіночої статі [19]. Світові тенденції перерозподілу соціальних ролей зумовлюють актуальність дослідження питань гендера.

Вивчаючи онімний простір різних міст світу, зарубіжні науковці дійшли висновку щодо значного переважання маскулінних найменувань над фемінними майже в усіх досліджуваних містах (наприклад, у Римі 45,7% вулиць міста названо на честь чоловіків і лише 3,5% – на честь жінок) [24]. Така проблема спонукає актуалізувати гендерно чутливий підхід до теми вуличної топонімії

та соціальної пам'яті і є підставою наполягати на дотриманні гендерного балансу [25].

Постановка завдання. Мета нашої розвідки – визначити роль гендерного чинника у становленні топонімічного простору Харкова.

Джерельною базою дослідження слугували списки Єдиного адресного реєстру сучасного Харкова (вулична мережа нараховує 3 739 топонімів [6]) та списки з історико-довідникової літератури [16].

Відсутність комплексних досліджень, присвячених гендерному аспекту харківської топонімії, визначає новизну цього дослідження. Актуальність роботи полягає в тому, що в річищі глобалізації, євроінтеграції комплексне дослідження годонімів значно розширить уявлення про ментальний простір міста, пов'язаний з історією, політикою, географією, сприятиме відновленню національно-патріотичних, культурно-духовних цінностей мешканців, що водночас є одним із завдань сталого розвитку соціальної сфери країни загалом.

Виклад основного матеріалу. Процес найменування вулиць підсвідомо складався як андроцентричний в усіх країнах світу [21]. Андроцентризм одразу виявив себе і в міській топонімії Харкова. Перші вулиці й провулки отримували свої назви від імен, прізвищ, прізвиськ, посад перших поселенців-чоловіків. У номінації відтворювалася ознака належності, що є водночас чітким маркером соціальних відносин. Так, серед перших топонімів Харкова зафіксовано прізвища мешканців (*Бібікова, Гребеннікова, Гунченкова, Єношина, Карабутова, Назарцева, Синицького, Шаповалова*); імена й заняття мешканців (*Писаря Максима, Борисенкова Пушкаря*); посади й військові звання жителів (*Пана полковника в замку, Пана судді, Сотницька*); імена й походження мешканців (*Богодухівського Семена*) [2, с. 51]. З-поміж наведених номінацій немає жодної, яка б указувала на жіночу стать. Це засвідчує панування патріархальних відносин у тогочасному суспільстві.

З перетворенням Харкова на губерньське місто топонімікон поповнюють найменування, пов'язані з іменами представниць імператорської родини (*Катерининська, Єлизаветинська, Катеринославська, Мар'їнська*). Імовірно, назва *Мар'їнська* походить від розташованої поблизу Маріїнської гімназії, названої на честь імператриці Марії Олександрівни. Заклад функціонував із 1860 р. як училище для виховання й навчання викладачок для міста і Харківської губернії [17, с. 437]. Зазначимо, що назва *Катеринославська* вказує на гендерну ознаку опосередковано (через назву міста

Катеринославль, яка виконує функцію присвяти). Однак кількість таких назв незначна. Поява цих номінацій зумовлена перебуванням жінок на імператорському троні впродовж кількох десятиліть.

Варто зауважити, що у XIX ст. годоніми як символічні знаки топонімічного простору розширюють свої функції. Якщо на етапі заснування військового поселення назви вулиць Харкова допомагали орієнтуватися в просторі і виконували лише номінативну й інформаційну функції, то в імперський період функціональність годонімів розширюється і на мапі міста з'являються меморіальні назви. Абсолютна їх більшість – це маскулінні назви, утворені від прізвищ представників імперської культури (вулиці *Пушкінська*, *Лермонтівська*, *Гоголя*, *Чайковська*), видатних громадських діячів, просвітителів, науковців, лікарів, меценатів Харківщини (*Каразінська* (*Каразіна*), *Мечникова*, *Максиміліанівська*, *Кокошкінська*, *Донця-Захаржевського*, *Кравцова*, *Воробйова*, *Сердюківський*, *Сомовський*, *Сорочинський*, *Тараканівський*, *Чириківський*, *Харинський*, *Харитоненківський*, *Чорноглазівська*, *Шванська*). Така ситуація склалася на початок XX ст.

Варто зауважити, що Харківщина не належала до маскулінних регіонів того часу. Саме тут створено гендерні прецеденти в масштабах Російської імперії: прийняття до вишу першої жінки за офіційною заявою – домашньої вчительки Людмили Ожигіної у 1861 р.; присвоєння у 1910 р. першій жінці ступеня почесного доктора історії (О. Єфименко). У 60–70-х рр. XIX ст. тут бували революційно налаштовані жінки: С. Перовська, В. Фігнер. У роки революції 1905–1907 рр. згадана О. Єфименко очолила Харківське Товариство взаємодопомоги жінок, які працюють, яке з 1902 р. налічувало постійно близько тисячі членкинь. Жіноцтво цього Товариства не лише створювало заклади від ясел до Вищих жіночих курсів (ВЖК), а й було політично активним: частина його паралельно входила до Харківської філії Союзу рівноправності жінок (з 1917 р. – Всеросійська ліга рівноправності жінок). До революції 1917 р. харків'янки отримали надто багато: ВЖК, медичні ВЖК, політехнічні ВЖК, сумісне навчання в Харківському Комерційному інституті, а 1 (14) березня 1917 р. – фактичне пасивне виборче право в Міській Думі [1, с. 32–34]. Але всі наведені факти ніяк не впливали на процес творення топонімікону міста.

На початку XX ст., через два з половиною сторіччя від дати заснування міста, у топонімному просторі Харкова абсолютно переважали одно-

компонентні ад'єктивні годоніми із суфіксом *-ськ-* (*-цьк-*), які витіснили з ужитку двокомпонентні генітивні й описові найменування раннього періоду існування міста [13, с. 24]. Назви, утворені насамперед за допомогою суфікса відносної присвійності *-ськ-*, могли вказувати на всіх членів родини (Черновські – відповідно пров. *Черновський*, пров. *Мало-Черновський*; Рижови – вул. *Рижівська*, пров. *Рижівський*; Сомові – пров. *Сомовський*; Молошні – вул. *Молочна*; Карабутові – вул. *Карабутова*, Сушкови – вул. *Сушкова*). Зафіксовано окремі випадки, коли назва вказувала на особу жіночої статі (*Горяїнівський* пров. – від імені купчихи Агрипини Василівни Горяїнової; *Харинський* пров. – від імені купчихи-благодійниці Олександри Гаврилівни Харіної). На жаль, походження деяких фемінних назв ми не встановили: *Марфінська*, *Серебряківська/-ий*, *Мар'ївська/-ий*, *Надійська*, *Оленінська*, *Ольгінська/-ий*, *Світланівська*, *Тетянівський*.

Загалом, констатуємо факт: незважаючи на зростання соціальної і політичної активності жінок у дореволюційні часи, влада в місті залишалась у руках чоловіків. Участь жіноцтва в суспільному житті була обмеженою, що зумовило появу лише незначної кількості фемінних назв об'єктів вуличної мережі. Водночас топонімікон міста поповнили маскулінні номінації: прізвища місцевих урядовців, меценатів, лікарів, імперських діячів культури тощо, які імпліцитно вказували на соціальні ролі представників чоловічої статі.

Більшовицький тоталітарний режим суттєво трансформував топонімікон Харкова. На мапі міста з'являється значна кількість меморіальних назв – антропонімів на честь радянських партійних та державних діячів (*Кірова*, *Урицького*, *Сербиченка* та ін.); лідера більшовиків (*Леніна*, *Ілліча*), воєначальників і учасників революції 1917 р., громадянської та Другої світової воєн (*Лазо*, *Железнякова*, *Блюхера*, *Фрунзе*, *Щорса*, *Якіра*, *Бакуліна*, *Гуданова* та ін.); діячів комуністичного руху зарубіжних країн (*Карла Лібкнехта*, *Анрі Барбюса* та ін.); радянських письменників, поетів (*Островського*, *Галана*, *Маяковського* тощо). Перелічені групи антропонімів складають переважно маскулінні назви. Однак варто зазначити, що за часів УРСР представленість жінок у міському ландшафті міста дещо збільшилася. Спочатку на вулицях Харкова з'явилися імена учасниць міжнародного та російського революційного руху – Кларі Цеткін (нині вул. *Римарська*), Рози Люксембург (площа *Павлівська*), Долорес Ібарурі Гомес, на честь якої названо узвіз *Пасіонарії* (нині *Клоч-*

ковський), Коллонтай (нині пров. *Сливовий*), Стасової Олени (нині вул. *Раєвської*), Ванди Василевської (нині вул. *Гетьманська*, пров. *Січовий*), Крупської (нині вул. *Самсонівська*), Лізи Чайкіної, Софії Перовської. До речі, більшість із них не мала жодного стосунку до України і Харкова. У 60–80-ті рр. ХХ ст. увічнено імена героїнь Другої світової війни: Галини Нікітіної, Марії Кисляк, Лялі Убийвовк, Уляни Громової; українських і російських письменниць – Лесі Українки, Марка Вовчка, Анни Ахматової; актриси Лідії Криницької, перекладачки й мовознавиці Марії Пилинської, видатної української акторки театру та кіно Наталії Ужвій. Ці меморіальні назви й нині репрезентують урбанонімний простір Харкова і дають можливість констатувати, що соціальний статус жінки виріс порівняно з попередніми періодами, з'явилися нові сфери суспільної діяльності представниць жіночої статі. Однак ми не побачили в міському пантеоні жіночих імен – представниць органів державного управління, видатних науковиць, медиків, педагогинь тощо.

У період незалежної України на мапу Харкова повертаються історичні назви з фемінним компонентом: *Дівоча* (найменування походить від гуртожитку єпархіального жіночого училища, що первісно був розташований на згаданій вулиці); *Лаврентіївський* (провулок виник у 70-х рр. ХІХ ст., назва якого походить від прізвища однієї з перших поселенок – Прасков'ї Лаврентьєвої). Топонімікон міста поповнили імена видатних харків'янок: Любові Малої – терапевта, доктора медичних наук, Героя України; Мотрони Нечепорчукової (*Мотронінська/-ий*) – військової медицині Другої світової війни, повного кавалера ордена Слави; Наталії Дудинської – видатної балерини, педагогині; Ірини Бугримової – артистки цирку, дресирувальниці; Раєвської-Іванової Марії Дмитрівни – живописиці і педагогині, першої жінки в Російській імперії, якій Петербурзька Академія мистецтв присвоїла звання художниці; Людмили Гурченко – акторки та співачки; Зінаїди Серебрякової – художниці, членкині товариства «Світ мистецтва»; Марії Гороховської – дворазової олімпійської чемпіонки зі спортивної гімнастики; Варвари Каринської – дизайнерки одягу, авторки сценічних костюмів для кіно і балету, співавторки сучасної балетної пачки; Тетяни Устинової – відомої геологині, географині, випускниці Харківського університету; Ванди Биневської – чеської снайперки Другої світової війни.

На основі списку об'єктів вуличної мережі Харкова, перейменованих протягом 2011–2019 рр.

[10], з'явилось 166 чоловічих і лише 16 жіночих назв від загальної (396) кількості топонімів (41,9% проти 4%).

Повномасштабне військове вторгнення РФ в Україну зумовлює цілісну дерусифікацію, державотворчість, деколонізацію України й потребує докорінного перейменування вулиць Харкова. Наприклад, вул. *Стасової Олени* і вул. *Ганни* (Ганни Хоперської) було перейменовано у зв'язку із законом про декомунізацію ще 2016 р. І це цілком виправдано, оскільки в пам'яті харків'ян мають залишатися насамперед імена жінок, які творили історію міста. Вулиця *Стасової Олени* під час перейменування отримала жіноче ім'я (*Раєвської*), *Ганни* – чоловіче (*Миколи Міхновського*). Але процес перейменування обійшов вулиці, названі на честь С. Перовської та В. Фігнер, які, по-перше, належали до російських політичних партій і терористичних організацій, по-друге, ніяк не стосувалися становлення і розвитку Харкова та України. Цілковито згодні з рішенням Харківської топонімічної групи, заснованої М. Тахтауловою, що 68 подібних топонімів Харкова потребують нагального перейменування. Адже частина з них є маркерами імперського культу «сили російської зброї», частина – радянської «історії класової боротьби», тобто маркерами «руського міра» [3].

Віднині триває процес перейменування харківських вулиць. Органи місцевого самоврядування в багатьох містах ініціюють масштабне очищення від прикрого колоніального спадку, починаючи з топонімікону міста. Відбувається зміна парадигми. З'являється більше назв на честь жінок.

Уважаємо за необхідне нагадати, що в історії України є чимало жіночих постатей, гідних пошани. Пригадаймо державотворчі зусилля й реформи княгині Ольги. Варто згадати і трьох дочок Ярослава Мудрого: Анну Ярославну – королеву Франції, Анастасію Ярославну – королеву Угорщини; Єлизавету Ярославну – дружину короля Норвегії, а згодом – короля Швеції. Доньки отримали від батька політичний хист, дипломатичні таланти. І доки були живими Ярославни (і навіть їх прями нащадки), із цими країнами не було ані війн, ані найменших конфліктів [11, с. 181–184]. Тому, ці імена заслуговують на місце в символічному просторі будь-якого міста України, нагадуючи про історичну велич Київської Русі.

Несправедливо забуто імена уродженок Харківщини Вольвач Марії – письменниці, фольклористки, громадсько-культурної діячки [17, с. 183]; Алешко Марії – оперної співачки, яка свого

часу пропагувала твори українських композиторів М. Лисенка, П. Сокальського, Я. Степового, Г. Алчевського, чудово виконувала українські народні пісні [17, с. 26].

Назвемо ще кілька імен видатних жінок, чий життя і діяльність пов'язані з Харковом: Марія Романівська – українська письменниця, поетеса, сценаристка та казкарка [17, с. 673]; Антоніна Смерека – українська акторка Молодого театру Леся Курбаса, «Кийдрамте», театру «Березиль», Харківського драматичного театру імені Тараса Шевченка, заслужена артистка УРСР [17, с. 724]; Інна Христенко – українська дитяча письменниця (поетеса, прозаїкня), членкиня товариства «Прогрес» і Спілки письменників України, випускниця історичного факультету Харківського університету (нині ХНУ ім. В. Н. Каразіна) [17, с. 907]; Тетяна Веркіна – українська піаністка, співачка, педагогиня, громадська діячка, народна артистка України, очолювала Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського [17, с. 122]. Згаданий список не є вичерпним: історія міста зберігає імена успішних письменниць, співачок, військовослужбовиць, інженерок, педагогинь, громадських діячок тощо, які нарівні із чоловіками сприяли перетворенню Харкова в сучасний європейський мегаполіс. На жаль, треба констатувати, що лише поодинокі представниці жіночої статі представлені на топонімічній мапі міста.

Висновки і пропозиції. Протягом усього історичного розвитку Харкова соціальний розподіл чоловічих і жіночих ролей впливав на формування топонімічного простору міста й віддзеркалювався в ньому. На всіх історичних етапах спостерігаємо вияви гендерного дисбалансу в представленості чоловіків і жінок у міському топоніміконі: від повної відсутності фемінних назв на початку існування міста до відсоткового стосунку сьогодні. З 396 топонімів Харкова, які перейменовували протягом 2011–2019 рр., незначна частка назв (4%) увічніює пам'ять про жінок.

За часів незалежності онімний простір Харкова все більше набуває ознак жіночності. Активне переосмислення міського топонімічного простору відбулося після імплементації закону про декомунізацію. І навіть на тлі російської агресії та повномасштабного воєнного вторгнення РФ в Україну триває активна кампанія усунення з міського топонімікону радянських та російських маркерів і наративів. Уважаємо, що вартим і нагальним буде привернення уваги до гендерного аспекту проблеми перейменувань. В оновленому онім-

ному просторі міста має бути більше імен відомих харків'янок.

На наш погляд, заслуговує на вшанування пам'яті Ганна Степанівна Маяк, яка очолювала проектну майстерню Харківського тресту зеленого будівництва; за її керівництва виконували всі значущі роботи з ландшафтного дизайну міста Харкова. На думку сучасних архітекторів, роль її творчості у формуванні містобудівного «обличчя» Харкова повоєнного періоду можна сміливо порівняти зі значенням для нашого міста архітектурних шедеврів О. Бекетова [14, с. 227–229].

В онімному просторі Харкова, на нашу думку, має з'явитися ім'я Лідії Лисиченко – відомої й авторитетної української мовознавиці, представниці Харківської філологічної школи (наукові дослідження: лексикологія, семасіологія, когнітивна лінгвістика, загальне мовознавство, діалектологія); педагога вищої школи, яка все життя присвятила науково-педагогічній діяльності в ХНПУ ім. Г. С. Сковороди; отримала багато державних нагород [4]. Пропонуємо перейменувати вул. Маяковського, на якій мешкала Л. Лисиченко, на її честь.

У річницю вшанування пам'яті мужніх захисниць Харківщини варто позначити на мапі міста ім'я Яни Червоної, яка народилася і мешкала в Харкові; з 2013 р. проявила себе громадською діячкою в міській самообороні Євромайдану, не дозволивши створити ХНР; від початку російської агресії 2014 р. стала волонтеркою, військовослужбовицею 46-го окремого батальйону спеціального призначення «Донбас-Україна» ЗСУ; загинула у 2019 р. на Донбасі; посмертно нагороджена орденами Богдана Хмельницького III ст. і «Народний герой України» [18].

Отже, визнання і вшанування жіноцтва Харкова відповідатиме демократичним принципам гендерної рівності й сприятиме відновленню історичної справедливості. Подальше формування топонімікону міста має репрезентувати внесок жінок у регіональну, всеукраїнську і європейську духовну спадщину. Наголошуємо на тому, що в усіх відантропонімічних меморіальних назвах варто дотримуватися європейського принципу номінації (представляти повне ім'я і прізвище особи). Усе це формуватиме нове обличчя Харкова як європейського мегаполісу.

Уважаємо, що наші пропозиції, надіслані Харківській топонімічній групі, активізують розгляд питань щодо досягнення чисельного балансу між «чоловічими» та «жіночими» меморіальними назвами вулиць.

Список літератури:

1. Вороніна М. С. Харківські більшовики та гендерна демократія. *Гендерна політика міст: історія і сучасність*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 23–25 жовт. 2013 р.: наук. зб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип.4. С. 32–34.
2. Герман Л. В., Підгородецька І. Ю., Тихоненко О. В. Основні етапи становлення мовного ландшафту Харкова на тлі соціально-політичних змін. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвуз. зб. наук. пр. молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імена Івана Франка*. Дрогобич : ВД «Гельветика», 2020. Вип. 28. Т.1. С. 46–54.
3. Генерали, терористи та герой анекдотів. НВ Харків, 28.05.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/kharkiv/u-harkovi-pereymenyuyut-vulici-opublikovano-noviy-spisok-novini-harkova-50245915.html> (дата звернення: 25.08.2022).
4. Гетьманець М. Ф. Лисиченко Лідія Андріївна. Енциклопедія сучасної України. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=54967 (дата звернення: 15.08.2022).
5. Гоманюк М., Маркелюк А. Гендерні аспекти годоніміки в обласних центрах Півдня та Сходу України. *матеріали III, IV та V всеукр. наук.-практ. конф. (2016–2018 рр.)*. Рівне: РДГУ, 2018. С. 291–297. URL: <http://ekhsuir.kspu.edu/123456789/16395>(дата звернення: 15.08.2022).
6. Єдиний адресний реєстр міста Харкова. URL: <https://geo-portal.com.ua/kharkiv/index.html> (дата звернення: 10.08.2022).
7. Івчик Н. Гендерний ракурс символічного простору Рівного. *Місто пам'яті – місто забуття: палімпсести меморіального ландшафту Рівного : монографія / М. Гон, П. Долганов, Н. Івчик*. Рівне : Волинські обереги, 2017. С. 167–224.
8. Карповець М. Місто як світ людського буття : монографія. Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2014. 258 с.
9. Ковальчук І. Л. Урбанізація та її вплив на формування образу сучасної жінки. *Гендерна політика міст: історія і сучасність* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 23–25 жовт. 2013 р. : наук.зб. Харків: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип.4. С. 111–114.
10. Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови. Документи департаментів. Перелік перейменувань елементів вулично-дорожньої мережі міста Харкова у 2011–2019 рр. URL: <https://www.city.kharkov.ua/ru/document/perelik-pereymenuvan-elementiv-vulichno-dorozhnoi-merezhi-mista-kharkova-u-2011-2019-rokakh-59242.html>
11. Подкупко Т. Л. Вплив українок середньовіччя на хід історії. *Гендерна політика міст: історія і сучасність*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 23–25 жовт. 2013 р.: наук. зб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип. 4. С. 181–184.
12. Сабадишина Ю. Місто чоловіків. Чому Львів не пишається відомими жінками. URL: http://tvoemisto.tv/exclusive/misto_cholovikiv_komu_z_zhinok_varto_vstanovyty_pamyatnyku_u_lvovi_91937.html (дата звернення: 15.08.2022).
13. Тихоненко О. В., Підгородецька І. Ю. Структурні та словотвірні особливості годонімів Харкова. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. № 53, т. 2, 2022. С. 22–26.
14. Тріпутіна Н. П. Роль Ганни Степанівни Маяк у формуванні архітектурного образу повоєнного Харкова. *Гендерна політика міст: історія і сучасність*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 23–25 жовт. 2013 р.: наук. зб. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. Вип. 4. С. 227–229.
15. Фесенко Г. Філософія міста у гендерній інтерпретації просторів. *Людинознавчі студії. Філософія*. 2014. Вип. 30. С. 56–68. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Lstudf_2014_30_7 (дата звернення: 15.08.2022).
16. Харьков: его прошлое и настоящее в рисунках и описаниях (с приложением снимков, воспроизведенных с редких картин, акварелей, гравюр, фотографий с натуры, чертежей, планов города 1768 года и новейшего): Историко-справочный путеводитель / собр. и изд. А. Н. Гусев. Харьков : Типогр. Адольфа Дарре, 1902. [8], 260 с.
17. Харьков : Энциклопедический словарь. Харьков, (Изд-во), 2014. ок. 1020 с.
18. Червона Яна Михайлівна. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/w/index.php?title=%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%B2%D0%BE%D0%BD%D0%B0_%D0%AF%D0%BD%D0%B0_%D0%9C%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D1%96%D0%B2%D0%BD%D0%B0&oldid=35738942 (дата звернення: 15.08.2022).
19. Azaryahu M. The power of commemorative street names. *Environment and planning D: Society and Space*. 1996 № 14(3). P. 311–330.
20. Bourdieu P. Social space and symbolic power. *Sociological Theory*. 1989. Vol.7, № 1. P. 14-25.
21. Haldar A. Women in Masculinized Memories: Narrating the Nation through Vocabularies of Discourse. *Journal d'comparatius estudis: art, literature, pensament*. 2013. Vol. 7. P. 41–56.

22. Jacquot S. Transformations in EU Gender Equality: from Emergence to Dismantling: (Gender and Politics). London: Palgrave Macmillan, 2015. 219 p.
23. Lefebvre H. The Production of Space. Padstow: T. J. Press Ltd., 1991. 454 p.
24. Poon L. Mapping the Sexism of City Street Names. In a study of seven world metros, only a little more than a quarter of the streets were named for women. Bloomberg CityLab. 2015. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2015-11-04/mapping-the-sexism-of-street-names-in-major-cities> (дата звернення: 07.08.2022).
25. Rusu M. S. Street Names through Sociological Lenses. Part 1. Social Change Review. Vol. 18. DOI: <https://doi.org/10.2478/scr-2020-0001> (дата звернення: 07.08.2022).

Pidhorodetska I. Yu., Tykhonenko O. V. Gender factor in the formation of Kharkiv toponymy in the mainstream of European integration

The article is devoted to the influence of the gender factor the Kharkiv city onymous space formation. Global trends in the redistribution of social roles determine the relevance of gender issues research. The Ukrainian identity reproduction and the resolution of gender issues are necessary conditions for Ukraine's accession to the European Union. The investigation is aimed to define the role of the gender factor in the Kharkiv toponymic space formation. In this paper Kharkiv hodonyms in historical, cultural, linguistic aspects taking into account the gender component were analyzed. The facts of the quantitative superiority of masculine names in all periods of the city's existence have been revealed: from the complete absence of feminine names in the city's symbolic space at the beginning of the city's existence to the significant predominance of the masculine names until today. We explain the gender-biased prerequisites for naming objects in the street network due to the unequal distribution of the social roles of men and women over the centuries. The memorial landscape of independent Ukraine preserves the features of imbalance caused by shortcomings of urban planning legislation, as well as gender stereotypes of traditional (patriarchal) culture, which cause insufficient recognition of women role in socio-political and cultural life. The contribution of women should be fully represented in further transformations of urban toponymy. We emphasize that all anthroponymic memorial names should follow the European principle of nomination (they must include the full person name and surname). The study of gender issues in toponymy helps to understand better the city culture, to trace the processes that take place in various spheres of social life through their symbolic reflection in hodonyms.

Key words: gender factor, toponymy, European integration, European vector, hodonym, feminine, masculine.